

„Kam, kaj naj s teboj napravim?“

„Saj ste vzeli še psička, a jaz . . . jaz sem Fronek . . .“

„Domov pojdi,“ pravi gospa. „Ná, tu imaš še eno žemljo!“

Fronek pobere klobuk, stlači žemljo v žep in odpira s težavo vrata. V vežo se splazi kakor skozi špranjo. Briše solze z rokavom in začudeno in plašno pošepetava:

„Jaz sem Fronek . . . jaz sem vendar Fronek . . .“

Milan Pugelj:

Dan.

Moji čevlji so raztrgani: slabe razmere.

Nosim isto obleko, ki je bila lani za parado. Z likanjem hlač več ne pomlajam in ne goljufam oči svojih bližnjih. Ovratnike redko menjavam. Zaradi svete čistosti sem opustil manšete. Vse, vse jemlje vrag, ali v mojo dobro voljo se zaman zaletava.

Grem po rebri navzgor, na desno bukve, na levo bukve in mlado listje mi šumlja in poje. Rjavi hrošč me obrenčava in mi sili v čelo. Z roko ga zapodim v zelenje in mu zakličem: ženit se pojdi, rjavi basist! Kaj boš pri meni!

Stopam, stopam in odnekod zadiši po šmarnicah. O beli cvet, o deviški cvet! Imel sem ljubico, in ko sem ji prvič razgalil grudi, golobice belolične, mi je zadišalo iz bele kože po šmarnicah. In ko mi je nekoč umrla ena mojih najmilejših, ko je ležala na odru kakor bela tišina mesečne noči in so gorele sveče na desni in levi, je dišalo po šmarnicah. Cveti, cveti moj mrtvaški cvet!

In zdaj nenadoma — potegnem vase, postojim. To so vijolice, modri cvet ponižne zvestobe. Stopim v stran, vlečem vase lepi vonj, prestopim še dvakrat in od mahovite skale zleti kos in spotoma kriči nad menoj. Ne boj se, ne vkradem ti nobene!

Tu so. V mraku, zakotju, nad njimi mahovito skalovje. Tihe, pritlične, malo plašne me opazijo in gledajo vdano vame s svojimi poštenimi očmi. Še je dobro na svetu, še je vredno živeti. Še žive grlice, krotke in dobre živalice, še žive blagi psički, migljajo z repčki in si ližejo gobčke od sreče, ko nam gledajo v oči, še rasto vijolice, te zveste ovčice. Zrem vanje, poklekнем in strmimo drug

v drugega. Nobeden ne umakne pogleda, ker nima nihče hinavskih misli. In nismo sami. Tudi rogač prihaja in naravnava svoja očala. Vidi se mu, da je naletel na slabo pot in da se poti. Kje imaš torbico in robec? Pogleda me in se ustavi. Ve, da se šalim, okrene škarje in se ziblje svojo pot. In zelena rega skoči s skale in obsedi na listu vijolice. Gleda, strašno intenzivno gleda. Sedi na zadnjih, stoji na prednjih in ne trene. In zdaj prigomazi močerad, počasi se vije iz špranje, obtiči, obrne leno in debelo glavo in gleda. Na skali pa obstane polž z veliko rjavo hišo. Oči ima kakor na koncu dveh kazalcev in občuduje me modro in tehtno. Vsi se gledamo: rogač, rega, močerad, polž, vijolice in jaz. Vsi zdržimo poglede, vsi smo odkriti, vsi značaji, prijetno je med nami.

Poslovim se na kratko in grem dalje.

Pridem na vrh. Tu je hrib odsekan in pod mano je trg. Tri ceste teko vanj in tri iz njega. Ob straneh rasto akacije, obstrižene kakor glave v frizerskih izložbah. Majniško solnce sije v to kotlino in cesta se sveti in zidovje in strehe. Naslonim se na ograjo in opazujem. S te višine vidim vse ljudi v pravih dimenzijah. Majhni so, neznatni, zagrizeni vase in prijetno naduti in važni. Po beli cesti privozi biciklist. Upognjen je, krčevito drži ročaj, gleda izpod čela in strašno tlači in pritiska pedale. Važen je in žuren in trudi se, da bi nenadoma izginil za ovinkom. A jaz sem visoko nad njim in gledam cesto in njega, dokler se mi ljubi. In pride človek, čokat, brkat, z nagubanimi hlačami in širokimi čevlji. Pod pazduho nese kopo papirja, gleda v tla in stopa varno in premišljeno. Približa se stopnicam velike hiše in se dviga po njih in približuje vratom. Ženska hiti s cajno preko srede trga. Preklada z leve na desno, in kamor preloži, tam se rama globoko uda. In zopet biciklist in za njim kočija, v kateri sedi debel gospod s širokimi okroglimi manšeti. Gleda leno in konji klepljejo ž njim svojo pot.

Za spomenik in ciprese, ki stoje za njim pride parček. Ona je belo oblečena, on je črn in tenak. Ona piše s solnčnikom po pesku, on maha z rokami. Sune z desno kvišku, položi levo na srce in omahne po tleh. Kleči, a ona piše dalje s solnčnikom po pesku. Bliža se drugi črni moški in prejšnji odide. Odide naglo, razburjeno, zamahovaje z rokami. Dekle vstane, stisne solnčnik pod pazduho in obrača in vije ozke roke. On sede na klop in piše s palico po pesku. Ona zdrsne ob njem na tla in mu položi glavo na desno koleno. On sloni s komolcem na levem in piše dalje po pesku. Počasi vstaneta in gresta. Ona nerodno, zmedeno, on sigurno in vsakdanje.

Po solnčnih zvonikih zazvoni in iz hiš se vlije mlado in staro in gre v druge hiše. Čemu ceremonija?

Velika stavba, kamor je korakal prej zamišljeni mož s kopom papirja, je sodnija. Na vratih se pojavijo moški v škricih in visokih svetlih klobukih. To so sodniki. Obsodili so nemara koga na smrt in zdaj gredo kosit.

Jaz imam v žepu kos kruha in sira, stopim nekoliko vstran, ležem v travo in jem. Obsodil nisem nikogar, ne hrošča ne rege, ne močerada, ne vijolice. Imam mirno vest in svest sem si, da mi bo teknilo. Iz vrha smreke prileti ščinkavec in sede poldrug meter od mene. Vržem mu drobtino sira. Pobere jo in spusti na tla. Vržem mu kruha. To mu je všeč. Namečem mu dovolj, nasiti se in odleti. Zame se dalje ne briga. Sebičen je po potrebi, pravičen do skrajnosti. Glej, tam izpod grma me gleda kos. Visoko drži svoj rumeni kljun in oči se mu svetijo kakor zrno črnega prosa. Opazuje me. Pazi, kaj delam. Ali bom iztegnil roko po kamenu, ali bom zamahnil? Stoji nekaj časa in išče dalje po mahu. Jesti hoče. Zame se ne zmeni več.

Zadremujem nekoliko. Mnogi najodličnejši po svetu in jaz na hribu nad mestom uživamo srečno uro spanja. Pozabili smo na življenje, svoje in na tuje, in pijemo s slastjo uro miru, nebitja in nebolečine in nesladkosti. Nas ni, našega veselja ni in naših bolezní ni.

Prebudim se in grem nazaj k ograji in gledam.

Vidim vojake, težko otovorjene, s puškami, sabljami, samokresi. Gredo in gredo in konca jih noče biti. Zakrili so vso dolgo cesto za sabo in pred sabo in vijejo se čez sredo trga. Imajo zastave in šopke. Sklonjeni so naprej, kamor jih tlači breme na hrbtu. Gredo na vojsko v neznane kraje nad ljudi, ki jih še niso nikoli videli. Med njimi ropotajo kolesa kanonov. Močne cevi se motno svetlikajo. Iz teh cevi bodo streljali na ljudi, na konje in hiše in vsega tega še niso nikoli videli. In tudi tisti neznani ljudje, ki še niso teh nikoli videli, ki ne vedo zanje, bodo klali, morili in streljali. In dalje in dalje se vse to vleče, majhno in mrgoleče in prah, ki se zbira pod njihovimi nogami, leze preko njih in jih zakriva in zavija kakor v plašč.

Popoldne teče svojo pot, od solnca obsejano, obdano s pomladjo, ki hiti zeleneti in cvesti. In vse do noči hodijo ljudje sem in tja, ti hitreje in oni počasi, in biciklisti drve in motorji in tramvaj in vozovi. Dela se večer in čas je, da si poišče vsak svoje ležišče.

Preživeli smo dan, ta v trudu in potu, drugi v bogastvu in razkošju. Napravili smo korak proti večni noči, ki hlastne po nas z ustmi groba.

Jaz pa hočem storiti še važno stvar. Napotim se po rebri navzdol in grem k mahoviti skali, kjer cveto vijolice. Pridem tja in napijem se njihovega vonja. In eno si utrgam, da zaspim z njenim vonjem.

Že so zvezde nad mano, srebrne, zlate in blede, že je luna prilezla izza hriba in spremlja oprezno mojo pot.

Dan je umrl, ne vrne se več.

Ivan Albrecht:

Usmiljenka.

Pomlad je bila in večer tak, da se vžradosti oko in srce. Na nebu je gorela zarja, pri fari so se oglašali zvonovi in skozi vzduh je valovilo nekaj osvežujočega.

Ljudje so se vračali z njiv. Počasni, zategnjeni glasovi so naganjali utrujeno živino in križna kolesa so šklopotala in cvilila na pustih oseh. A tuptam je še stopal po razoru orač za plugom in je priganjal k delu. Toda posli so čutili mladost in so uganjali šale, da so se brazde zelo počasi daljšale. In Popit, ki je bil zelo marljiv gospodar, se je razburjal.

„Za božjo voljo, dajte no mir! Saj vidite, koliko je letos te orali!“

Za trenotek je potihnil smeh, samo gospodar je mrmral dalje:

„Kar hitro se zasuknimo, da potegnemo nocoj še teh par brazd!“

Hlapec, ki je gonil vola, se je nasmejal hudomušno:

„No, no, le dajmo!“

In je postrani poškilil deklo, ki je držala za klešče:

„Zdaj glej, Neža, da se gradalnica ne utrga!“

Dekla je z jeznim pogledom ošvrknila fanta, a Popit se je nasmešnil, ko je uvidel, da delo napreduje.

„Veš, Neža, če se kaj takega zgodi, pa ne boš več dekličevala.“

Dekla je zardela, in ko je hotel nekaj pripomniti še pastir, ki je votkal, je malo manjkalo, da ga ni vroče pobožala po licu.

„Molči otroče! Saj se te še mleko drži!“